

L' AVEUS

LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA QUINZENAL IL-LUSTRADA

LA EXPOSICIÓ PARÉS

(Acabament)

AVANS d' entrar á ocuparnos del concepte que en general nos mereixen los traballs exposats, precisa que dediquém quatre ratllas al local de la galería.—Lo Sr. Parés degué comprendre la necessitat de que 'l nou saló, podentlo aixecar de planta, reunís lo major número de condicions y en especial que per son aspecte fos digne del objecte á que se 'l destinava. Y tingué 'l bon acert de triar d' entre 'ls arquitectes joves á un de tan modest com intel·ligent, en Camilo Oliveras, en quals obras may hi falta 'l segell personal que caracteriza las sevas produccions.

La original ornamentació de la nova galería nos guardarà de mentir, per més que avuy, ab la aglomeració de quadros que materialment cubreixen las parets, creyém no deu poderse apreciar ab tot son valor la obra del Sr. Oliveras. No obstant devem deixar sentat que aixís com nos plau poder donar l' enhorabona al artista per la originalitat á que 'ns referím y la ben entesa distribució y proporcions del saló, no podem fer lo mateix en lo relatiu als ornatos dels quatre plafons del exterior del establiment, atrevits de sobras al nostre modo de sentir. Davant d' elis per primera vegada, se 'ns escapá dels llavis la frase *point de zèle!* y després de quinze dias

de véurels encara torna de nou á la imaginació la frase aquella sempre que 'ls ulls se fixan en los adornos mencionats. Y es que contra l' excés d' originalitat la costum no hi pot gran cosa.

II

Lo temor de traspasar las proporcions d' aquest article nos obligan á entrar á ocuparnos en conjunt de las obras exposadas en la galeria.

Ja havém consignat que 'l saló es espléndit y produheix una magnífica impressió, en la que tant hi contribuheix la bona distribució y proporcions del local com lo número d' obras en ell contingudas. Aquestas poden dividir-se en tres grupos: d' artistes cataláns, d' artistes forasters y dels que per primera vegada exposan al públich. Encara la primera secció la subdividiríam en duas parts: artistes que viuhen aquí y artistes residents al extranjer.

Senyalem aquesta divisió empírica per convenir á nostre objecte y en gracia á la major claretat d' exposició.

Duascentas trenta set obras conta 'l catálech; la major part d' ellas son quadros de género, bon número son senzills estudis del natural y lo que menos hi figura son composicions. Aquesta falta d' obras d' empenyo que tots deplorém cada vegada que hi ha exposició, com un dia en l' Ateneu y ara á ca 'n Parés, te la seva explicació en la manera de viure dels artistes y en lo modo de ser dels compradors. No es un mal propi únicament de la nostra terra, sino del temps en que vivim. A Madrit, á Valencia y á Mallorca una exposició de cuadros no ofereix grans variants sobre aquesta; n' havém vistas á Fransa, y apart de las diferéncias pròpias de cada localitat tampoch cambía gran cosa d' aspecte; la exposició de belles arts últimament celebrada á Zurich, ab tot y ser general de una nació y cridada en deguda forma, relativament estava en la mateixa proporció per l' abundancia de obras de género y escassés d' altres d' importancia major.

Altra es la diferencia que 's nota en lo conjunt de las obras en l' extranjer, ó sia un major estudi així del natural com dels recursos propis pera obtenir lo resultat que busca l' artista.

Empró creyém fermament que si aquestos cuidéssen tant de la idea ó del fondo com cuidan la execució y la forma, los mateixos

homes ab iguals qualitats y ab iguals defectes pujarian bon xich sobre 'l nivell que ordinariament tenen. Si sense separarse dels tanyans petits adoptats per los pintors, al objecte de donar fácil sortida á sas produccions, s' esmeressen en la elecció d' assumptos, procurant interessar aixís per la idea expressada com per la delicadesa de la execució, l' enginy del artista creixería y se desrollaria son cerebro esperonat de continuo per un treball intel·lectual que avuy per regla general no fa, treball que ademés sería compensat ab usura de part del públich.

Perque es innegable lo progrés realizat en lo que va de sigle per la pintura en lo sol concepte de passar fidelment la naturalesa á la tela, y la galeria Parés, sense contenir obras capitals, ho demostrabé. Basta fixarse en los quadros firmats per los artistes residents en Barcelona senyors Moragas, Cussachs, Masriera, Martí Alsina y Tamburini en lo género de figura; Pahissa y Vayreda en lo de paisatge; Roig Soler y Morera en lo género de marina; Mirabent en la pintura de flors y fruytas.

*

Al fixar los ulls en las fileras de quadros no pot menos que cridar la atenció certa desigualtat de condicions artísticas entre las obras del jovent que estudia ó treballa á Roma y París, comparantlas ab las del que resideix entre nosaltres. Las dels primers tenen cert ayre de superioritat, revelan com un estudi més sério, pregonant bé la influencia d' altrás localitats que 'ns portan molt temps de ventatja en totas las ramas de la civilisació y en las que la educació artística no es lleugera ni superficial. Compárinse, com á prova, las obras dels Fabrés, Ribera, Tusquets, Tapiró, Llimona, Galofre, Serra y algun altre, no ja solament ab las dels jovenets d' aquesta capital, sinó ab las dels que han sigut los seus mestres en aquesta ciutat, y 's veurá si estem ó no en lo just per lo que respecta al alé ab que son concebudas y executadas.

Enténgas que ju diquém en téssis general, sense descendir al terrenó de las minuciositats. No anem en averiguació de si 'ls recursos de taller empleats en las aquarelas d' en Fabrés son de bona lley ó si no ho son; ni analisém quadros que com la *Sortida del ball*, original d' en Ribera, tindrà pot ser molt de criticable desde 'l punt de vista de la composició. No entrem en aquestos detalls, perque las obras dels artistes residents á l' estranger, á despit de la superio-

ritat que entre las de ca 'n Parés las hi concedím, també las considerem inclosas en los conceptes expressats més amunt.

D' entre 'l centenar d' expositors, un número regular d' ells poch conegut es per sas obras del públich barceloní. Entre aquests hi figuran mallorquíns y valenciáns que si no firméssen sos quadros no per aixó amagarian la seva procedencia.

Agrassot, Borrás, Cotanda, Cebrian y Benlliure mostran en la pintura aquella gracia, delicadesa y pulcritut característica dels artistes valenciáns, que tan bé escau als fills d' aquella ciutat que está sota un cel com lo d' Italia y enclavada en un extens jardí de flors, taronjerars y palmeras.

Los mallorquíns hi están representats per los pintors O'Neille, Ribas y Terrassa, mes al igual dels valenciáns trobem á faltarhi 'ls noms d' alguns apreciables artistes de abduas localitats que raras vegadas exhibeixen sos treballs á Barcelona.

Del resto d' Espanya hi figuran Villegas, Madrazo (Ricardo), Muñoz, y algun altre, donant un xich més d' interés á la exposició per la fama dels dos primers y per la poca facilitat de veures entre nosaltres obras eixidas de sos pinzells.

*

Massa llarch resulta l' article y temem fernos pesats pera passar á ocuparnos dels joves que sense un nom conegut del públich han exposat també á ca 'n Parés. D' entre ells recordém: Barlés, Casas (Ramon), Casanovas y Estorach, Espina, Eचना, Ferrer, Gessa, Guinea, Gimeno, Mestre, París, Pujol, Puerto, Russiñol, Senet y Veltri. Hauriam desitjat particularisar quelcom en cada hù d' ells, pero l' espay nos ho impedeix y ho sentim, porque ni en Casas, ni en París, ni en Casanovas y Estorach se presentan ab la falta d' estudi ó de condicions que acompanyan per lo regular als novicis, y aquest fora prou motiu pera que 'ns meresquéssen una atenció que no podem concedírloshi, ben á pesar nostre.

III

Pobre concepte formaria de nostres escultors qui volgués conéixe 'ls per las obras exposadas á ca 'n Parés. Pocas en número y de calitat ben discutible, no sembla sino que 'ls escultors de nom hajan

abandonat lo camp per alguna causa desconeguda, y dels concurrents, aquells qual firma es ja ben acreditada, semblan haver mostrat escàs interés en representarhi un bon paper. Mentres la secció de Pintura de tant nutrida no ha deixat ni 'l més petit pany de paret sense aprofitar, quedant disgustat un bon número d'autors per la colocació de sos quadros, la Escultura ha consentit que fins s'invadís lo lloch destinat á n'ella.

Que 'ls seus motius tindrán los escultors per haver deixat passar una ocasió tan propicia ningú ho posará en dupte, atés, segons ja havém dit, l'escàs número d'obras exposadas y 'l poch valor artístich de la major part d'ellas.

Una senzilla mirada als tallers dels escultors barceloníns nos treuria fàcilment de duptes y á bon segur vindríam en coneixement del just motiu que 'ls ha retret en aquesta ocasió. La febre d'elevant monuments en sitis públichs d'aquesta capital ha portat pera 'ls escultors un moviment com se dona pocas vegadas entre 'ls que 's dedican al difícil art del Buonarotus.

Aquesta y no altra pot ser la causa á que venim referintnos.

En quant á las obras escultóricas que atrauhen las miradas dels concurrents, poch, poquíssim pòdem dirne. Si fa ó no fa totas están á un mateix nivell. L'*Enigma de Tebas*, grupo de marbre, es la preferent per sa colocació y per son tamany, mes no 's distingeix ni per la justesa y bon acert de sa composició,—bon xich difícil de resoldre, atés l'assumpto,—ni per las condicions de grandiositat que sempre demana una obra com aquella.

Als nostres ulls te además la desventatja de recordarnos, per sa disposició, una altra escultura, tan famosa com poch original, d'un dels primers escultors d'aquesta terra.

La pregaria d'un alarb, preciosa figureta d'en Gamot, hauria afegit un títol mes al renom d'artista que 's te justament guanyat, si avans en Fortuny no hagués pintat lo mateix assumpto.

Per lo demés, las obras restants quedan reduhidas á alguns retratos d'en Nobas, varis esbossos y duas figuretas de moda: una criatura núa dintre una palangana y un noyet plorant per la mort d'un aucell.

*

En resum: la galería Parés mereix no obstant un aplauso y desde las planas de L' AVENS li tributem de bon grat.

Lo públich ha pogut veure quant pot esperarse dels artistas lo dia que 's proposen ab sas obras formular una aspiració ó contribuir al foment d' una idea.

Los artistas que hajan sabut observar no 'ls haurá passat desapercebuda la diferencia notable entre 'ls dos quadros d' en Tusquets: *La llissó de cant plá* y la *Festa del 3 de Maiç*, executats ab bon criteri artístich, y *La mort de Sisàra*, d' un sabor académich digne d' olvit. Aixís mateix haurán notat en las tres obras d' en Villegas la necessitat que hi ha d' agermanar la bondat de la idea ab l' amor á la execució, puix notables son per més d' un concepte l' aquarela del número 214 y lo quadro del 177 y no obstant lo públich profá ó hi passava la vista indiferent ó donava la preferencia á altres pel sol fet de ser tractadas pot ser ab més carinyo que geni artístich.

Las opinións oposadas á que ha donat lloch lo boceto d' en Casas *Una corrida*, esperém també aprofitará en son autor y á n' aquells que tenint bonas condicións com ell pera presentar travalls d' altre género, esposan lo que será molt apreciable dintre 'l taller d' un artista, pero que al nostre parer raras vegadas ó may ha de formar part d' una exposició pera 'l públich.

E. CANIBELL.

Zola, l' autor considerat generalment com una espècie de monstre literari incapàs d' escriure mes que obras repugnants, no es únicament l' escriptor que han donat à coneixe á bona part del públich espanyol algunas traduccions. La noveleta que avuy comensem á publicar, per exemple, n' es bona prova. Aixó y 'l desitj de donar en catalá una mostra de bon naturalisme, que tant convindria fos ben entés per tothom, es lo que 'ns ha mogut á incloure en las páginas de L' AVENS la següent traducció:

L' ATACH DEL MOLÍ

PER EMILI ZOLA

I

Mo molí de mestre Merlier, aquella hermosa tarda de estiu, estava de gran festa. De cap á cap del pati tres taulas s' extenian esperant que arribessin los convidats. Tota la encontrada savia que aquell jorn se casava la noya Merlier, la Francisca, ab en Domingo, un fadrí tingut per un gandul, pero tan ben plantat, que todas las donas de tres horas al voltant se 'l miravan ab ulls enamorats.

Aquell molí era una veritable monada. Estava situat al bell mitj de Rocreuse en lo punt ahont fa colze la carretera. Lo poble no te mes que un carrer format per duas fileras de casalots, de las quals n' hi ha una á cada banda de camí; pero allá baix, cap al colze aquell, s' extenen alguns prats, y grans arbres que van seguint lo curs del Morella, y cobreixen de magníficas ombres lo fons de la vall. No hi ha en tota la Lorena un reconet ahont la Naturalesa 's mostri més hermosa. A drete y esquerra, espessos bos-

cos, arbredas seculares, pujant per suaus pendants del terreno, omplen l'horitzó d'un mar de vert, mentres cap á mitjdia s'exten lo pla, de fertilitat admirable, mostrant indefinidament trossos de terra truncats per closos vius. Pero lo que constituheix sobre tot l'encis de Rocreuse es la frescor d'aquell forat de vegetació als més calurosos dias de Juliol y Agost. Lo Morella, baixant dels boscos de Gagny, sembla com si s'apropiés la fredor del fullam sota 'l qual passa durant horas y horas. Los sorolls murmuradors, la ombra gelada y recullida de la boscúria, tot ho porta en sa corrent. No es, empero, aquest l'únich que motiva tal frescor: per tot arreu la áy-gua corra y murmura per sota 'ls arbres; á cada pas brotan deus; al passar pels viaranys se sent com llachs soterranis que pugnan per aparéixer atravessant la molsa y que aprofitan las mes xicas escler-xas pera espargirse en cristallinas fonts al peu dels arbres ó entre las rocas. Las veus xiuxiuhejantas de tots los regaróns que 'sforman son tantas y tan alt s'aixecan, que ofegan los cants dels aucells. Apar que 'l lloch aquell siga un parch encantat ple de cascatas que 's precipiten de tots cantóns.

A la banda de baix los camps estan sempre mullats.

Gegantíns castanyers projectan una ombra negrenca. A la vora dels prats, fileras d'albas fan ab los xiuladors damaschs de sas fullas, verdaders telóns interminables. Hi ha, ademés, dos passeigs d'enórmes plátans que pujan camps á través cap al antich castell de Gagny, avuy enrunat. Las herbas creixen sens mesura en aqueixa terra continuament regada. Es com un recó de jardí en que 'ls camps son los prats artificials, y 'ls arbres gegantíns dibuixan las colossals *paneras*. A mitjdia, quan lo sol cau á plom, las ombras bla-vejan, las herbas s'adormen enardidas de calor, y mentrestant sota dels arbres se senten esgarrifansas de fret.

Donchs bé, aquí era ahont lo molí de mestre Merlier alegrava ab son tic-tac, un espléndit recó de vert.

La fábrika, feta de guix y postam, semblava tan vella com lo món. Una meytat se banyava en lo Morella que forma en aquell punt un clar estany. Preparat, per medi d'una resclosa, un salt d'áygua, aquesta queya de desde alguns métrés sobre la roda del molí que cruixia, tot rodant, ab la tos asmática d'una criada fidel envellida servint á la casa. Quan s'aconsellava al mestre Merlier que la cambiés movia 'l cap dihent que una roda nova seria més mandrosa y no coneixeria tan be la feyna; y arreglava la vella ab

tot lo que trobava: cercols de bota, ferros rovellats, zinc, plom. La roda, ab son contorn estrany á conseqüencia dels afegits, y tota emplomada d' herbas y molsa, semblava com si e' en alegres. Cada cop que la aygua la batia ab son onada argentina, 's cobria de perlas; sa estranya armadura 's veyia passar per sota d' un esplendent adornó format per collars de nacre mareperla.

La part del molí que així 's banyava en lo Morella tenia l' aspecte d' una arca bárbara deturada allí. Mes de la meytat de la casa estava construïda sobre estacas. L' aygua entrava per sota 'l sol de las habitacions; alguns forats hi havia, ben coneguts en lo país per las anguilas y cranchs grandíssims que s' hi agafavan. Sota del salt l' estany era clar com un mirall; y quan la roda no alterava la tranquil·litat de la aygua ab son escuma 's veyan collas de grossos peixos que nadavan ab lo pausat ayre d' una esquadra. Una escala trencada baixada al riu á la vora de la estaca hont estava lligada una barca. Per sobre de la roda passava una galeria de fusta. Ober·tas irregularment se veyan algunas finestras. Era una barreja d' ánguls de paret; de murallas en petit, de construccions afegidas en diverses fetxas, de vigas y de sostres que donavan al molí un aspecte d' antiga ciutadela abandonada. Mes la eura hi havia crescut; las plantas trepadoras de tota mena tapavan las esquerdas, per cert ben grossas, y cobrian la vella estada ab un mantell vert. Las senyoretas al passar dibuixavan en sos álbuns lo molí de mestre Merlier.

Cap al cantó del carrer la casa era mes sòlida. Un portal de pedra donava entrada al gran pati que adornavan á dreta y esquerra cuberts y estables. La meytat del pati era tapada per la ombra d' un inmens om colocat á la vora d' un pou. Cap al fons de la casa, aquesta mostrava afileradas las quatre finestras de son primer pis sobre del qual s'aixecava un colomar. La única coqueteria de mestre Merlier era fer arrebossar aquesta fatxada cada deu anys. Justament acabava ara de ser emblanquinada y, quan lo sol hi queya al mitj del dia, enlluhernava tot lo poble.

(Seguirá.)

AMOR

Mon pensament rellisca dins del front,
Al volar vers lo sol del ideal,
Com de la ona rellisca, pel sorral,
La escuma blanquejanta que 'l sol fon.

Sas puras alas taca 'l fanch del mon,
Cap al dupte se 'n va per volar alt,
La rahó no 'l sustenta, y sa rival
La fé, que l' aconhorta, no 'l respon.

L' espanta l' inmens vuyt del seu voltant,
Y cerca un vent més pur, un cel més blau:
Ab neguitós afany sempre volant;

Fins que, aucellet retut pel desconsol,
Troba en l' amor, que dolsament l' atrau,
Una branqueta hont deturar son vol.

J. M. TAMBURINI.

HANTASIA

Roda incansable 'l mon sobre son eje
de polos diamantins
com sí fos un obrer á qui son amo
condemnés á una tasca sense fi.

Mentrestant, invisible, á son espatlla,
com cerceta en las onas de la mar,
la peresa s' ajau voluptuosa:

voldria deturá 'l;
y, com nin ignocent que sa juguina
petonejés ab infantil amor,
l' amanyaga á tot hora
volent que pari en son treball lo mon.

Y 'l mon potser alguns moments l' escolta
já fadigat per son rodar etern,
mes prompte torna á sa condemna honrosa:
la lley es santa y 'l treball es lley.

La peresa ¿jamay no l' ha de vencer?
¿jamay no 'l guanyará?
lo caos tenebrós n' espera l' hora
perque llavors lo mon haurá finat.

R. D. PERÉS.

LA LLUNA SEGONS LO POBLE (1)

I

LO QUE ES

Lo ditxo dels soldats francesos de que la *Lune est un soleil retraité* (un sol retirat) no pot pas ésser més exacte, puix que segons la ciencia la Lluna es un astre mort.

Encara que dit d' un altre modo, es completament igual lo que diuhen á Nimes: *La Luno es un souleu qu' a perdu sa perruco*, es á dir: la Lluna es un sol qu' ha perdut sa perruca, ó sian sos raigs.

En un dels pobles del Mitj-dia de Fransa explican d' aquesta manera la formació de la Lluna: *Lou bouen Diou avie dous souleus; n' en tenie un marri dans un cantoun; un jour vouguet faire auguaren d' aqueou marri souleou n' en faguet la Luno* (2). Es á dir: Lo bon Deu tenia dos sols y 'n tenia un d' arreconat; un dia, volent fer alguna cosa de aquest sol arreconat, ne feu la Lluna.

Pera 'ls provensals la Lluna es *lou souleou di lebre*.

També los catalans acostumém á donar lo nom de *sol de las llebras* á la Lluna.

II

LO QUE S' HI VEU

Lo que més generalment veu la gent en la Lluna es una cara, il·lusió conservada en gran part per la costum que tenen los catòlics de representar al Sol y á la Lluna ab cara humana á abdós costats de Jesús crucificat.

(1) D' una obra inédita sobre literatura popular.

(2) Alphonse Roque-Ferrier.—*Revue des langues Romanes*, Octubre 1883, pág. 190 et 191.

Quan una criatura mira la Lluna, se li sol dir: No li miris la cara, que 't menjaría.

A Ontoria del Pinar, provincia de Burgos, hi veuen *la roda de la fortuna*, pero un sola vegada al any: la nit de Sant Joan.

Al Vallés, provincia de Barcelona, hi veuen *l' home del arsos*, sobre 'l qual compta D. Celestí Barallat la següent tradició (1):

«En algun temps no hi havia en la terra cap lley humana, pero hi havia la lley del Cel que es de tots temps y may s' acaba. Allavors hi havia en un cert lloch un camí molt ample, que passava per la heretat d' un home. Lo camí era d' us de tot lo mon, pero aquell home, com passava per casa seva, plé d' orgull volgué tapiarlo. A n' aquet fí y efecte comensá d' agafar arsos, y d' anarlos arrencant al mitj del camí. Ja n' hi havia de posats una gran rastellera, quan la lluna, que sempre vigila, lo va agafar: se 'l ne va portar allí dalt junt ab los arsos, y sempre més l' ha tingut exposat á la vergonya, pera que servesca de escarment á tots los homes egoístas.»

No es sols l' habitant del Vallés lo qui veu *l' home dels arsos* en la Lluna.

Segons lo *Signor Prato*, també á Italia l' hi veuen, sols que allí creuen que es Caín que está patint entremitj d' espinas, creencia que també es comuna á Portugal, segons J. Leite de Vasconcellos (2).

Segons Mr. F. M. Luzet en la «*Revista Cèltica*,» á Bretanya (Fransa) tenen la següent tradició (3):

«Hi havia un senyor de terras que tornava de una cassera y va trobar un vehí seu que portava un feix de gatas.

»—Diu: aquestas gatas me las heu robadas.

»—Diu: no, mi senyor, no son pas vostras.

»—Júram per la Lluna si no son meas.

»—Que la Lluna se m' emporte si he pres aquestas gatas á las vostras terras.

»Y veus' aquí que com ell deya mentida, la Lluna se 'l va emportar, y desde alashoras serveix de llissó pera la canalla.»

(1) *Gay Saber*, época segona, any III plana 3; reproduhida per D. Francisco Maspons y Labrós en son article *Lo Vallés*, *Anuari de la ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA* corresponent á l' any 1881, plana 91.

(2) Vegis *El Folk Lore Andaluz*, tom. 1, plana 379.

(3) Copiada per D. Celestí Barallat, *Gay Saber*, any y plana esmentada.

La mateixa tradició he trobat á la Vall d' Aran, mes en lloch de veurehi *al láer lann*, al lladre de gatosas, hi veuen *un home am un carras d' espies e era haus*, es á dir, un home ab un feix d' argelagas y la fals; mes aquest home 's troba á la Lluna per la mateixa rahó que 'l lladre bretón.

A Malgrat tenen una altra versió. Lo lladre va anar á robar los arsos en una nit de fosca, y quan ja se 'n tornava carregat, va sortir la Lluna y 'l lladre la malehí. La Lluna en cástich se 'l va endur y allí 'l té encara.

A Monzó hi veuen un forner ab un burro carregat de llenya.

Aquest forner va tenir la tossuderia de voler mirar cara á cara á la Lluna durant una hora seguida, y la Lluna se 'l va empassar.

Vetaquí per qué, segons los de Monzó, no 's pot mirar á la Lluna cara á cara.

També á las provincias Vascongadas veuen *l' home dels arsos* á la Lluna, mes la tradició es una mica diferent de la anterior. Veus aquí com la contaren á Archansus á Mr. Julien Vinson (1):

«Un diumenge un home s' en anava ab un feix d' arsos á tapar un forat de la taparada del seu camp:

»Deu li sortí al pas y li digué:—Perque has profanat lo meu dia, perque no has obehit ma lley ne serás durament castigat: farás claror totas las nits fins á la fí del mon.

»Y al mateix temps se 'l va emportar ab son feix d' arsos, y desde alashoras serveix de Lluna.»

A las montanyas de Santander hi he trobat una tradició per l' istil, sols que allí diuen que l' home de la Lluna es,

«Longinos
cargado de espinos,»

y 'l motiu de trovars hi es per haver anat á buscar los arsos un dia de Dijous Sant (2).

També á la Alta Bretanya veuen en la Lluna l' home dels arsos. Segons los habitants de aquell departament francés, aquest

(1) Vegis *Le Folk-Lore du pays Basque* par Mr. Julien Vinson, Paris 1883, planas 7 y 8.

(2) En lo Monte de *Los Anales*, prop de Ruyubuca, en la mateixa provincia de Santander, hi ha una gran roca anomenada *l' Carro*, perque la imaginació popular hi veu un carro carregat de llenya y tirat per dos bous, carro que fou petrificat també per haver anat á buscar llenya en Dijous Sant, mes ningú ha sapigut dirme qué s' havia fet l' home que 'l menava.

home está condemnat á passejarse ab la Lluna fins al dia del Judici final en cástich dels robos comesos per ell (1).

III

SA INFLUÉNCIA

En totas las épocas, desde la llunyadana de la infantesa de la Humanitat, l' home ha vingut creyent en la influéncia de la Lluna, no sols sobre 'l temps y, per consegüent, sobre 'l bon ó dolent resultat de las cullitas, sino també sobre 'ls actes y la sort dels homes.

Los modismes populars

Es nat en mala Lluna,

referintse al que té mala sort;

Es tallat en mala Lluna,

aludint al que es dolent;

Avuy té la mala Lluna,

parlant del que té un dia de mal humor;

Te llunás ó es llunátich,

fent alusió al que té manias ó una arrel de boig, y 'l de

Se li ha girat la Lluna,

que s' aplica á n' aquell á qui comensan á anarli las cosas al revés de com li havían anat, son, segons mon pobre parer, reminiscéncias de la creéncia popular de que la Lluna influeix directament en la sort de la gent.

Lo modisme ampurdanés

Es nat en Lluna foguejant,

fent referéncia al home que es molt aficionat á donas, ó á la dona que sempre vá darrera dels homes, es una altra prova de la creéncia en aquesta influéncia de la Lluna.

(1) Vegis Paul Sebillot, *Traditions et superstitions de la Haute-Bretagne*, tom. II, pl. 356.— Paris, 1882.

Virgili, en sa primera *Geòrgica*, diu que 'l nové dia de cada Lluna era propici pera 'ls esclaus que volian fugir de la casa de llurs amos; en cambi era desfavorable pera 'l lladre que robava en aquell dia.

Segons lo mateix Virgili lo dia quint de la Lluna era un dia nefast per haver nascut en ell las Fúrias y la Mort, y l' home devia guardarse molt de comensar cap obra en semblant dia.

Los moderns havem estat en aixó mes escrupulosos que 'ls romans, y hem considerat com dias dolents tots los dimars y divendres del any. Home conech jo que 's té per molt despreocupat y segueix al peu de la lletra aquest consell castellá:

«En viernes ni en martes
no te cases ni te embarques (1).»

Lo dia sisé de cada lluna era un dia importantíssim pera 'ls druidas: en ell cullían lo *vesch* (2), aquella panacea universal del poble galo.

Encara es més estesa la creencia de que la Lluna influheix en lo temps, creencia que 's troba també consignada en las ja esmentadas *Geòrgicas* de Virgili. Diu aquest:

«Si la Lluna en son quart dia 's presenta clara y brillant y son arch se destaca netament sobre 'l cel, es senyal de que farà bon temps tot lo mes;

«Si es roja, farà vent;

«Si en son quart creixent se veu fosca y rodejada de un ayre espés, hi haurá fortas tempestats.»

Segons los aragonesos, quan la Lluna 's presenta al mitj d' un rotllo indica sequetat.

«Rolde del sol
moja al pastor;

el de la Luna,
lo enjuga;»

dihuen los habitants de las voras del Éssera;

«Cuando tiene cerco el sol
moja la capa al pastor;
quando lo tiene la Luna,
la enjuga,»

(1) Lo qual no impideix que, segons Guillermo Prescott en sa *Historia de los Reyes Católicos*, Colon surtis de Palos en divendres, descubrí l' América en divendres y arribés á las costas de Espanya en divendres. A menos que no 's cregui que precisament per aixó va tenir tan mala sort.

(2) Lo *gui*, *viscum album*. Lo dia primer del any los noys francesos sembla que tenian avans la costum de anar á cullir lo *gui*, corrent després pels carrers ab ell á la ma y cridant:

—¡Au gui l'an né!

diuhen los de Monzó, que es casi lo mateix que diuhen los de Caspe:

«El cerco del sol
moja la capa al pastor;
el de la Luna,
la enjuga.»

La mateixa creencia tenen los castelláns, y la expressan per medi de aquestos dos aforismes:

«Cercos de Luna
no hincha laguna;» y «Cercos de Luna,
labajo enjuga;»

mes si hi ha una estrella en mitj, plourá:

«estrella en medio
labajo lleno (1).»

Pera 'ls andalusos, aquesta darrera circumstancia pot senyalar lo mateix pluja que vent:

«Teniendo cerco la Luna
y estrella dentro,
agua ó viento (2).»

En cambi pera 'ls catalans lo rotllo á la Lluna indica pluja, segons lo tan conegut aforisme

Rotllo gros á la Lluna
pluja segura (3).

Pera 'ls andalusos lo rotllo á la Lluna es també senyal de desgracias, segons creencia general expressada en lo següent cantar popular:

«Cercos tiene la Luna,
mi amante es muerto;
no miro para ella
de sentimiento (4).»

(1) Véginse las *Obras en prosa y verso* d' En Joaquim Maria Bartrina, plana 203.—Barcelona, 1881.

(2) Vegis lo *Folk-Lore Andaluz*, Primer any, 1882 á 1883, plana 273.

(3) També pera 'ls castelláns deu significar pluja, segons aquella tan coneguda *redondilla* que s' atribueix á Quevedo.

*Gran cerco tiene la Luna,
y se puede preveer
que esta noche ha de llover
etc., etc.*

(4) Copiat en primer any del *Folk-Lore Andaluz*, plana 293.

Pera 'ls francesos lo rotllo á la Lluna no significa res; en cambi si es al sol significa vent.

A la Baixa-Normandia diuhen:

«Charme (1) de Lune
n'abat mât ni lume,
charme de solet
les abat quand ils seraient de fer (2).»

A Plèvenon, Alta-Bretanya, diuhen:

«Jamais cerne (3) à la lune
n'abattit mât de lume;
mais quand il est au soula (4),
il abat le mât et l'èta' (5).»

En cambi á Saint-Cart, á la Alta-Bretanya, pot significar pluja puig diuhen:

«Si le cerne est dans le crèssent,
c'est signe de beau temps;
si c'est dans l'décoû,
c'est d'la plée (6) sous tras joús (7).»

(1) Rotllo.

(2) J. Fleury, *Literature orale de la Basse-Normandie*.

(3) Rotllo.

(4) Sol.

(5) Paul Sebillot, *Literature orale de la Haute-Bretagne*.

(6) Pluja.

(7) Paul Sebillot, *Traditions et superstitions de la Haute-Bretagne*, tom. II.

(Seguirá)

BIBLIOGRAFIA

JUDITH DE WELP, *tragedia d' ANGEL GUIMERÁ*.—Preu: 2 pessetas.

S' ha publicat aquesta obra de que ab tant elogi parlárem en lo número anterior. Las bonas qualitats que en las taulas impresionan tant al espectador, semblan augmentar incomparablement al llegir la tragedia. Recomanem que aixís ho fassan á tots los que vulgan formarse cabal concepte d' ella.

—
EL ENTREMÉS DE REFRANES ¿ES DE CERVANTES?—*Ensayo de su traducción, por CAYETANO VIDAL DE VALENCIANO.*

Trobá un dia, en la rica biblioteca Colombina, lo cervantista D. Joseph Maria Asensio, un *Entremés de refranes* que aparegué á sos ulls com fill de la mateixa ploma á qui deu eterna vida lo *Quijote*, y consultada sa opinió ab tan competents crítichs com los Srs. Hartzenbusch y Alava, resultá compartida per abdós. Aixís se digué, en conseqüencia, per lo Sr. Asensio, y més tart vingué repetit y ab major forsa proclamat per D. Adolf de Castro, al publicar un volum contenint obras inéditas de Cervantes. Mes D. Aureliá Fernández Guerra, autoritat innegable en tals materias, y D. Cayetá Vidal de Valenciano, autor del treball que motiva aquestes ratllas, no pensan d' igual manera que 'ls doctes escriptors que acabem de citar. Pera 'l primer, la obra no es deguda á la ploma de Cervantes sino tal vegada á la de Quiñones de Benavente; pera 'l segon l' autor es potser Quevedo.

Y aixís, en nostre concepte, queda avuy plantejada la qüestió: ¿Es de Quiñones de Benavente? ¿Es de Quevedo? Desde ara lo que es lo segell d' aquest últim pot dirse que 'l porta. La dificultat está en decidir si 'l deu r ell ó á algun imitador seu, entre 'ls quals, pera 'l present cas, podria esser inclós també lo mateix Quiñones de Benavente, de qui diu lo Sr. Fernández Guerra que te *las sales y rasgos más felices de Cervantes y Quevedo*.

Una obra te lo gran satírich, que 'l Sr. Vidal no cita com apoyo de sa opinió y que en la nostra influheix casi tant com la mateixa *Premática* de que se 'n ha fet esment: nos referim al *Cuento de cuentos*. ¿Recorda lo distingit catedrátich de nostra Universitat aquell final de la dedicatoria á D. Alonso Mesía de Leiva, que diu:—«Yo por no andar rascando mi lenguaje todo el día, he querido espulgarle de una vez en esta jornada, dondè yo sólo no tengo que hacer. Y en este cuento he sacado á la vergüenza todo el asco de nuestra conversación, que si no tuviere donaire ni mereciere alabanza, no carece de estimación el trabajo en recoger tan extraños desatinos» Com per lo *Cuento de cuentos* se veu, la incomparable facilitat y gracia ab que Quevedo savia acomodar á son pensament las frases fetas (que li feyan dir *hablamos la costumbre, no la verdad*) aixís també per las últimas paraulas del fragment de dedicatoria que havem copiat, se veu la predilecció que sentia Quevedo á aquesta mena de travalls. ¿Qué tindria, donchs, d' estrany que 'n fos un més lo citat *Entremés de refranes*?

Per aixó, y per las varias rahons alegadas per lo Sr. Vidal, nosaltres pensém que sa opinió será presa en consideració per quants erudits vulgan averiguar á

qui pertany la paternitat de la saborosa troballa feta per D. Joseph M.ª Asensio en la biblioteca Colombina; y, ensemps que aixó pensem, nos felicitem de que hi haja á Catalunya qui tals cosas discuteix y tan galana prosa fassa en castellá com en la llengua d' Ausias March y Muntaner.

La qual (pera dirho com de pas encara que altra cosa meresca) dona novament mostra prou bona de sa riquesa en la traducció del *Entremés de refranes* ab que complerta son llibre lo Sr. Vidal. Feta ab detenció; hábil en salvar dificultats; abundosa, tant com l' original, en bells *capritxos del idioma*, constitueix per sí sola un argument contra 'ls anti-catalanistas que desprecian lo que no coneixen. — R. D. P.

MONZON, por D. JOSÉ FITER É INGLÉS.—*Monografía ilustrada con varios grabados y una heliografía.*—Cuadern de 63 páginas casi fóleo, formant par de la obra *Aragon histórico, pintoresco y monumental*.

Es un excelent treball d' erudició y d' estil; estudi complert de la històrica població de las Corts aragonesas, escrit ab elevat criteri.

La monografia que 'ns ocupa 's compon de nou capítols, cada un dels quals abraça ó un período de la historia, ó alguna especialitat, tal com la dels fills il·lustres de Montsó, ó be está dedicat á l' estudi descriptiu de sos monuments.

Los capítols están rublerts de notas aclaratorias ó justificativas que donan be la mida de la diligència que s' ha pres l' autor pera completar son treball y garantir la certesa dels datos. Mes aquesta mateixa exuberancia, á la vegada que fa honor al senyor Fiter, resulta en perjudici del text, no tant apreciat del lector com se mereix per la seva galanura, á causa de la continua distracció á que 'l subjectan las cent dotze notas contingudas en las planas del text.

No obstant, si 'l lector vol prescindir d' aquellas referencias, es tal lo método observat en la monografia que podrá passarlas per alt sense deixar de coneixe per complert la antigua importancia històrica de Montsó junt ab l' estat actual de la flamant ciutat, quedant llavors pera l' erudit y pera l' historiador un tresor de datos la major part dels quals tenen molt més que interés local.

Lo senyor Fiter é Inglés afirma la hipòtèssis, negada per varios autors, d' esser Montsó la *Tolous* de l' época romana, citada en l' *Itinerari* de Antonino, y després d' apoyarse en restos d' aquellas edats, consignats ara per primera vegada en la seva monografia, passa á un anàlisis toponomástich del nom *Monzon*, buscant son origen en la mot hebraich *Tholorh* cúmulo, montó ó montanyeta, substantiu ab que 's designaria l' emplaçament de la acrópolis aquella, fins á la época romana, en que, corrompuda la veu hebraica se convertiria en *Tolous*, pera traduhirse mes tart en *Montonis*, del llatí *Mons, tis*, y cambiada la *t* en *z* per los alarbs que residiren allí fins l' últim ters del sigle XI, cambi bastant comú en los noms mes coneguts de nostras poblacions, quedá *Monzonis* ó *Monzones*, denominació donada per los alarbs, al castell de Montsó, segons proba lo senyor Fiter en la monografia que analisem.

La hipòtèssis fonamentada en los darrers datos posats en clar per la crítica històrica serveix de basa al autor pera esbrinar la edat antigua, en lo que á Montsó se refereix; mes al entrar en la edat mitja, cuan ja 'ls documents poden suplir á la especulació del arqueólech llavors s' afirma en datos fehacients.

Lo llibre, sortit de la Imprenta Mariana, de Lleyda, es ben imprés y va acompanyat de una heliografia y molts grabats intercalats.—C.